

Doroczne spotkanie Międzynarodowego Towarzystwa Redaktorów Czasopism Podejmujących Problematykę Uzależnień

Annual Meeting of International Society of Addiction Journal Editors (ISAJE)

Międzynarodowe towarzystwo redaktorów czasopism podejmujących problematykę uzależnień (International Society of Addiction Journal Editors – ISAJE) formalnie ukonstytuowało się jako organizacja non-profit w 2001 r., ale spotkania przygotowujące jego powstanie odbywały się od 1997 r. Wówczas w Farmington, Connecticut (USA) spotkali się reprezentanci 22 czasopism z 9 krajów świata, by omówić swoją działalność i opracować zasady wspólnej polityki redakcyjnej. Profesor Jerzy Jasiński, ówczesny członek Rady Programowej *Alkoholizmu i Narkomanii*, był jedynym przedstawicielem Europy Środkowo-Wschodniej. Uznano, że o problemach, z jakimi borykają się redakcje i o sposobach ich rozwiązywania mają prawo wiedzieć zarówno czytelnicy, jak i autorzy. Problemy te dotyczą szeregu istotnych spraw, by wspomnieć agresywne recenzje lub odrzucanie artykułów z powodu konfliktu interesów, fałszowanie wyników badań, nieetyczne eksperymenty, plagiaty, publikowanie merytorycznie ważnych artykułów w czasopismach nieposiadających *impact factor* czy też akceptowanie do druku artykułów bez uwzględnienia uwag recenzentów z innego czasopisma, z którego autor wycofał swój tekst. Co więcej, redakcje publikujące artykuły dotyczące uzależnień muszą się zmierzyć ze specyficznymi wyzwaniem, jak na przykład z ingerencją przemysłu alkoholowego. Przewyciężenie izolacji poszczególnych czasopism, wspólne radzenie sobie z problemami, aktywna i przejrzysta polityka redakcyjna nastawiona na przyszłość, a nie na działania doraźne – wszystko to stało u podstaw powołania Towarzystwa. W Krakowie w 2000 r. uzgodniono jego organizacyjny kształt i opracowano statut (1, 2, 3).

Misją ISAJE są starania o wysoki poziom informacji na temat uzależnień, rozpowszechnianych wśród uczonych, osób odpowiedzialnych za prewencję, leczenie, opiekę, a także wśród polityków. Towarzystwo wspiera redakcje czasopism, autorów i recenzentów, organizuje szkolenia w zakresie norm etycznych, opracowuje wytyczne i standardy publikowania artykułów. Inicjuje współpracę między redakcjami. Swoje działania w szczególności ukierunkowuje na czasopisma z krajów nieanglojęzycznych. Jego członkami z prawem głosu mogą być tylko czasopisma, w których publikowane są artykuły recenzowane. Obecnie liczy 63 członków,

reprezentantów 44 czasopism, w tym *Addiction*, *Addiction Biology*, *Addiction Behaviours*, *Alcoholism*, *Clinical and Experimental Research*, *Drug and Alcohol Dependence*, *Drugs: Education, Prevention and Policy*, *European Addiction Research*, *Journal of Drug Issues*. Z krajów Europy Środkowo-Wschodniej do Towarzystwa należą redaktorzy *Addictologii* (Węgry), *Adiktologii* (Czechy), *Narkologii* (Rosja) oraz naszego kwartalnika *Alkoholizm i Narkomania* (Polska). ISAJE ma trzech członków korespondentów (*associate members*) i dwóch członków korporacyjnych (*corporate members*) – wydawnictwa Elsevier i Willey-Blackwell. Towarzystwo podpisało kontrakt z US National Institute on Drug Abuse (NIDA) na opracowanie specjalnej strony internetowej dla autorów, redaktorów i recenzentów. NIDA i US National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism (NIAAA) finansowo wspierają projekt ISAJE internetowej pomocy (*tutorial*) dla młodych uczonych, którzy nie mają dostępu do badawczej infrastruktury, a chcieliby publikować wyniki badań w czasopismach indeksowanych (4).

W bieżącym roku doroczne spotkanie Towarzystwa odbyło się w Pradze w dniach 30 września – 3 października. W spotkaniu uczestniczyło 28 redaktorów czasopism z krajów Europy, z USA i Australii.

Spotkanie otworzył jego gospodarz Michal Miovsky, dyrektor Centrum Uzależnień (Centrum Adictologie), które działa od 2005 r. przy klinice psychiatrii, na wydziale medycyny Uniwersytetu Karola w Pradze oraz przy szpitalu uniwersyteckim. W Centrum prowadzone są studia licencjackie i magisterskie w dziedzinie uzależnień oraz szeroko zakrojone badania naukowe, przede wszystkim we współpracy z ośrodkami w USA i Norwegii, udzielane są konsultacje, także mniejszościom narodowym. Wydawany jest kwartalnik *Adictologie*. W Czechach, co podkreślał Miovsky, pracę w zakresie uzależnień traktuje się jak oddzielny zawód; ma ona poparcie finansowe państwa i jego agend.

Gerhard Bühringer (*Sucht*, Niemcy) przedstawił propozycje wytycznych do zawierania umów między redakcjami czasopism a wydawcami/towarzystwami/sponsorującymi organizacjami. W schemacie wytycznych określono zakres odpowiedzialności partnerów (ich rolę, prawa i obowiązki), procedurę wyboru i kryteria selekcji poszczególnych gremiów czasopisma (np. członków redakcji, rady programowej), deklarację dotyczącą konfliktu interesów oraz sprawy finansowe. Problem ten był poruszany już na poprzednich spotkaniach, formularz z pytaniami został przesłany do członków ISAJE, dyskusja przetoczyła się przez internet. Koordynator projektu otrzymał zaledwie trzy umowy, które niestety nie miały żadnych punktów wspólnych. Większość redakcji czasopism nie podpisuje umów – stawia na niezależność. W Pradze przyjęto, że umowy z organizacjami sponsorującymi i wydawcami są potrzebne, że warto opracować wzór umowy, który – dostosowany do warunków lokalnych – obowiązywałby członków Towarzystwa. Zadaniem ISAJE powinno być też wspomaganie redaktorów przy zawieraniu takich umów.

Sprawozdanie z realizacji projektu „Addictionary”, przedsięwzięcia ważnego dla integracji środowiska zajmującego się uzależnieniami, przedstawiły Kerstin Stenius (*Nordisk Alkohol-och Narkotikadskrift*, Finlandia) i Anna Tsiboukli (*Exartisis*,

Grecja). Zadaniem projektu jest przygotowanie słownika podstawowych terminów dotyczących uzależnień – w różnych językach i w możliwie jednolitej interpretacji. Projektem, oprócz ISAJE, zajmuje się także Kettil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol (KBS), które wzięło na siebie badanie historii pojęć stosowanych w polityce wobec uzależnień i ich leczenia. Natomiast zadaniem ISAJE jest zamawianie i publikowanie artykułów w różnych językach na temat tych terminów w ich narodowym kontekście i tradycji. Zrozumienie ograniczeń w tłumaczeniu poszczególnych pojęć ma prowadzić do opracowania wielojęzycznej encyklopedii/leksykonu/słownika, w którym znajdą się definicje podstawowych terminów odnoszących się do uzależnień oraz opisy ich stosowania w różnych językach. Końcowym efektem prac ma być baza definicji pojęć na wzór IATE – wielojęzycznej bazy terminologicznej Unii Europejskiej. Dyskusja koncentrowała się na definicji słowa *recovery* (wyzdrowienie). Zwracano uwagę na jej silny związek z kwestiami etycznymi, na model związany z chorobą czy podejście kryminalizujące. Zdaniem uczestników spotkania, istniejąca definicja nie jest obiektywna, zbyt powiązana z amerykańską kulturą. Uznano za konieczne definiowanie tego pojęcia w konkretnym kontekście, inny bowiem będzie punkt widzenia w zależności od zawodu (lekarz, psycholog, terapeuta) czy narodowości. Zaproponowano alternatywne dla *recovery* słowa, takie jak *remission* (remisja), *wellness* (bycie zdrowym), *global health* (zdrowie ogólne), *reconciliation* (pojednanie ze sobą), co uwypukliło tylko problemy z przekładem na inne języki. Zarzucano, że przeoczono w projekcie cel stosowania danego terminu.

O doświadczeniach we współpracy między czasopismami a uniwersytetami, prowadzącymi badania nad uzależnieniami, mówił Robert Balster, były redaktor naczelny czasopisma *Drug and Alcohol Dependence*, obecnie koordynator Humphrey Fellowship Programme i mentor *research fellowship* w Institute of Drug and Alcohol Studies w Virginia Commonwealth University. Oba programy wspomagają merytorycznie i finansowo młodych uczonych w ich badaniach nad prewencją i leczeniem uzależnień. Pierwszy program obejmuje przede wszystkim badaczy z krajów bloku byłego Związku Radzieckiego, jego byłych europejskich republik oraz z Rosji i Turcji. Thomas F. Babor (*Addiction*, redaktor regionalny – USA) przedstawił dotychczasowe osiągnięcia we współpracy między uniwersytetami a ISAJE. Wskazał przy tym na opracowanie wytycznych w kwestiach etycznych dla publikacji w czasopismach dotyczących uzależnień, a także na organizację warsztatów na temat uczciwości w badaniach naukowych. Zaproponował rozszerzenie tej współpracy na organizowanie szkoleń dla osób szkolących tych, którzy będą prowadzić warsztaty i seminaria (*training for trainers*). ISAJE powinno zdobyć środki finansowe na stworzenie banku artykułów na temat uzależnień oraz na wspieranie studentów i młodych uczonych, co powinno w przyszłości zaowocować wysokiej jakości badaniami i artykułami

Rolę ISAJE w rozpowszechnianiu informacji na temat prowadzonych projektów przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) oraz we wspieraniu jej działań, w szczególności Global Alcohol Strategy, omówił Tom McGovern (*Alcoholism*

Treatment Quarterly, USA). WHO jest zainteresowana przekazywaniem tych informacji poprzez czasopisma naukowe, co należy uznać, jego zdaniem, za ważne zwycięstwo uczonych – obecnie bez powoływania się na badania naukowe nie można prowadzić skutecznej polityki. Vladimir Poznyak, koordynator programów WHO dotyczących nadużywania substancji psychoaktywnych, zaproponował członkom ISAJE publikowanie artykułów redakcyjnych, wydawanie numerów tematycznych i suplementów, zorganizowanie wspólnego szkolenia na temat drukowania artykułów o polityce wobec alkoholu, opracowanie leksykonu terminów polityki wobec alkoholu. Zasugerował też ideę spotkania redaktorów w Genewie i wydania wspólnego oświadczenia.

Uczestnicy praskiej konferencji odnieśli się do tych propozycji sceptycznie. Przed podjęciem decyzji o współpracy ważne byłoby ustalenie, na jakim etapie jest wprowadzanie strategii WHO. Głównym zadaniem członków Towarzystwa jest bowiem prowadzenie badań naukowych, nie zaś popieranie strategii politycznych. Ponadto, czasopisma nie powinny być głosem WHO, muszą pozostać niezależne, przedstawiać problemy z różnych perspektyw. Uczestnicy spotkania poparli propozycję rozpowszechniania informacji przekazywanych przez WHO, zaproponowali monitorowanie problemów alkoholizmu i narkomanii.

Wyniki badania ankietowego na temat polityki wobec konfliktu interesów w czasopismach należących do ISAJE omówił Thomas F. Babor (*Addiction*). Pomimo ogólnych zasad tej polityki, przedstawionych przez ISAJE w dokumencie zwanym Farmington Consensus (2) z 1997 r., wiele czasopism nie przyjęło żadnych procedur dla wprowadzenia jej w życie. Większość z nich prowadzi tę politykę wyłącznie w stosunku do autorów artykułów. Autor musi złożyć deklarację o ewentualnym konflikcie interesów, podać źródła finansowania badania, czasami zadeklarować wkład wniesiony w napisanie artykułu. Natomiast zaledwie 9 na 28 czasopism, które odpowiedziały na ankietę, prowadzi taką politykę w stosunku do redaktorów i pracowników redakcji. A jest rzeczą niezwykle ważną, by oddzielić podejmowanie decyzji przez redakcję od wszelkich nacisków ze strony wydawców, firm publikujących reklamy czy od innych działań, związanych z finansowaniem czasopisma. Babor postulował, by czasopisma opracowały wspólne wytyczne standardu ujawniania (*common standard disclosure guidelines*) dla autorów, redaktorów, recenzentów, członków rad programowych.

Stan digitalizacji literatury dotyczącej uzależnień przedstawiła Andrea Mitchel (Institute for Scientific Analysis, USA). Około 80% dokumentów rządowych, 35% artykułów i zaledwie 20% książek jest dostępnych w internecie. Od 2008 r. prowadzony jest przez Google projekt skanowania książek. Zachęcała do korzystania ze zbiorów stron internetowych <http://www.archive.org> oraz <http://www.openlibrary.org>

Ważnym tematem spotkania była dyskusja o trudnościach, jakie napotykają autorzy artykułów z krajów spoza strefy anglojęzycznej, jeśli zamierzają publikować teksty w czasopismach indeksowanych. Do dyskusji wprowadził Michal Miovsky. Na podstawie doświadczeń swoich współpracowników i studentów z Czech stwierdził, że są oni przez redakcje zachodnich czasopism traktowani jak

osoby drugiej kategorii. Wskazał na niewystarczającą jakość danych i wyników badań, związaną z niewielkimi nakładami na naukę w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, na brak kultury publikowania, nieznajomość oficjalnych i nieoficjalnych zasad, jakimi kierują się czasopisma, na nieumiejętność wyboru właściwego czasopisma dla przedstawienia wyników badania. Peter Miller (*Addiction*) przedstawił kilka propozycji pomocy, w tym tak oczywistą, jak zapoznanie się z instrukcją dla autorów czy innymi artykułami opublikowanymi w wybranym czasopiśmie. Pomoc oferuje Europejskie Stowarzyszenie Redaktorów Naukowych (European Association of Science Editors – EASE) w swoich wskazówkach, przetłumaczonych także na język polski (<http://www.ease.org.uk>), wskazówki można także znaleźć w książce *Publishing Addiction Science: a guide for the perplexed* (<http://www.parint.org/isajewebsite/isajebook2.htm>). Interesującą propozycją jest ISAJE Mentoring Scheme, w którym to projekcie mentor z kraju anglojęzycznego pomaga młodemu naukowcowi napisać artykuł. „Koleżeńskie” recenzje nie wzbudziły entuzjazmu ze względu na chroniczny brak czasu doświadczonych uczonych. Przyjęto, że Towarzystwo powinno opracować standardy polityki w tej sprawie i przygotować specjalną sekcję na swojej stronie internetowej.

Robert West (*Addiction*) przyznał, że angielskie czasopisma naukowe są zainteresowane przede wszystkim problemami Wielkiej Brytanii i ewentualnie krajów należących do Brytyjskiej Wspólnoty Narodów. Zapotrzebowanie na artykuły z pozostałych stron świata, szczególnie z Europy Środkowej czy Wschodniej jest niewielkie. Proponował autorom z tych krajów przysyłać streszczenia, pisać krótkie teksty, współpracować z ośrodkami w Anglii i prowadzić badania porównawcze. Według Gerharda Bühringera problemy uczonych z krajów nieanglojęzycznych nie wynikają z nieznajomości języka, ale są uwarunkowane kulturowo. Skrytykował wszechobecne przeświadczenie, że angielskie i amerykańskie teksty są najlepsze, co ujawnia się np. przy selekcji cytowań.

Rozwiązaniem może być wydanie suplementu z wyborem artykułów z czasopism z krajów spoza języka angielskiego lub ewentualnie, na mniejszą skalę, indeks i streszczenia artykułów. Należy stworzyć możliwości, by autorzy z innych krajów znaleźli się w międzynarodowym indeksie. Przesyłając artykuł do renomowanego czasopisma, powinni oni przekonać redaktorów, że jest on ważny, że prezentuje najnowszą metodologię, inną perspektywę itp. Postulowano, by wprowadzić do instrukcji dla autorów informację o konieczności cytowania artykułów nie tylko anglojęzycznych.

O dziesięciu latach działalności ISAJE i wyzwaniach na przyszłość mówił Babor, odchodzący prezydent Towarzystwa. Przed 1884 r. nie było żadnego czasopisma naukowego podejmującego problematykę uzależnień, w 1940 r. – tylko dwa. W latach 70. już około 20, a w 2004 r. ponad 70, w tym 50 anglojęzycznych. W ostatnich latach nastąpił bardzo szybki wzrost liczby czasopism i organizacji, niestety, zgrupowanych przede wszystkim w USA i Europie, z dominacją języka angielskiego. Zdaniem Babora, Towarzystwo powinno podjąć działania bardziej usystematyzowane i zakrojone na szerszą skalę (*role of advocacy*). Wymienił

działania na rzecz wysokiej jakości badań naukowych, rozwoju infrastruktury, przestrzegania norm etycznych przy publikowaniu artykułów, rozwoju badań na temat uzależnień w krajach trzeciego świata, wspierania polityki opartej na dowodach naukowych. Te zadania byłyby realizowane poprzez trzy mechanizmy: rozpowszechnianie informacji, tworzenie koalicji redaktorów w celu wyrażania kontrowersyjnych opinii, niekoniecznie popieranych przez wszystkich członków Towarzystwa, opracowywanie oświadczeń w celu wsparcia różnych inicjatyw.

Zagrożenia dla ISAJE widział w osobach i instytucjach, które odmawiają mu racji istnienia i kwestionują jego działania, w nowych technologiach wydawniczych, w braku instytucjonalnego wsparcia dla jego działalności. Towarzystwo powinno wykorzystać globalizację i rozszerzyć krąg członków na czasopisma z krajów Azji i Afryki, a także wzmocnić współpracę z EASE (wspólne spotkania), z NIDA (międzynarodowe spotkania), WHO (rozpowszechnianie informacji dotyczących Global Alcohol Strategy) czy z innymi profesjonalnymi towarzystwami.

Grażyna Herczyńska
Instytut Psychiatrii i Neurologii

PIŚMIENNICTWO

1. Edwards G, Holder S, West R, Babor TF (1997) Addiction journals: amazing happenings, landmark meeting, historic consensus, evolving process. *Addiction*, 92 (12), 1613–1616.
2. The Farmington Consensus (1997) *Addiction*, 92 (12), 1617–1618.
3. Edwards G, Babor TF (2001) The International Society of Addiction Journal Editors (ISAJE) has become established. *Addiction*, 96, 541–542.
4. The International Society of Addiction Journal Editors (ISAJE) <http://www.parint.org/isajewebsite/>